

УДК 373.5.015.31:502(477.81)

Олександр Непша, Валентина Чорнобай
(Мелітополь, Рівне, Україна)

З ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГО-ОСВІТНІХ АКЦІЙ НА ФАКУЛЬТАТИВІ З ЕКОЛОГІЇ НА ОБ'ЄКТАХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РІВНЕНСЬКОГО РАЙОНУ

В межах Рівненського району об'єкти і території природно-заповідного фонду України представлені наступними категоріями: 1 – ботанічний заказник загальнодержавного значення «Вишнева гора», 9 заказників, 5 пам'яток природи, 8 заповідних урочищ, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення. Місцеві природоохоронні об'єкти мають велике значення в екологічному вихованні учнівської молоді, так як знаходяться поруч із закладами освіти.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, екологічне виховання, екологічна акція, учнівська молодь, заказник, пам'ятка природи, пам'ятка садово-паркового мистецтва, заповідне урочище.

Within the Rivne region territory and objects of natural reserve fund of Ukraine submitted the following categories: 1 – botanical reserve of national importance «Cherry Mountain», 9 sanctuaries, 5 natural sites, eight natural reserves, 4 park monuments of garden- architecture of local importance. Local environmental facilities are important in environmental education of students, as are next with educational institutions.

Key words: nature conservation, environmental education, environmental action, students, reserve, natural monument, a monument of landscape architecture, natural reserves.

Рівненський район – це найбільший за територією і сільськогосподарським потенціалом лісостеповий провідний район Рівненської області. Площа району становить 117,6 тисяч гектарів. У районі нараховується 70,8 тисяч гектарів сільськогосподарських угідь. Площа лісів складає 25,6 тисяч гектарів (більше заліснена північна частина району). Основні породи: сосна (54% лісової площі), дуб (27%), поширені береза, вільха.

Із 11 категорій природно-заповідного фонду України на території району представлені тільки 4 [3]. В районі знаходиться 27 одиниць об'єктів та територій ПЗФ, серед ботанічний заказник загальнодержавного значення «Вишнева Гора»; 9 заказників, 5 пам'яток природи, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва та 8 заповідних урочищ місцевого значення [1,5]. Загальна площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду складає - 1048 га., що становить 0,9% площі району (станом на 01.01.2016 р.).

Заказники загальнодержавного значення.

Ботанічний заказник «Вишнева Гора», створений постановою Ради Міністрів УРСР №500 від 28.10.1974 р. (охороняється з 1967 р.). Знаходиться

на території Шпанівської сільської ради між селами Городок і Зозів. Площа – 97 га [2, с.180, 5. с.11].

Заповідні урочища місцевого значення.

Заповідне лісове урочище «Олександрівська дача», створене рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Розташоване на території Олександрійської сільської ради поблизу населеного пункту Соломка Костопільського району. Землекористувач - Олександрійське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 42 га.

Заповідне лісове урочище «Урочище «Жуківське», створене рішенням Рівненського облвиконкому №98 від 18.06.1991 р. Розташоване на території Зорянської сільської ради. Землекористувач – Сморгівське лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 4,6 га.

Заповідне лісове урочище «Урочище «Сморжівське», створене рішенням Рівненського облвиконкому №98 від 18.06.1991 р. Розташоване на території Зорянської сільської ради. Землекористувач – Сморгівське лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 6,2 га.

Заповідне лісове урочище «Урочище «Покуси», створене рішенням Рівненського облвиконкому №98 від 18.06.1991 р. Розташоване на території Зорянської сільської ради. Землекористувач – Сморгівське лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 5,9 га.

Заповідне лісове урочище «Бармаківське», створене рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. (зі змінами рішенням Рівненської облради №584 від 27.05.2005 р.). Знаходиться на землях Великожитинської сільради, за 0,5 км на південь від с. Бармаки. Площа – 22,4 га [7, с.78-79].

Заповідне лісове урочище «Порозівське», створене рішенням Рівненської облради №584 від 27.05.2005 р. Знаходиться на території Тайкурівської сільської ради, між селами Порозове та М'ятин. Землекористувач – Здолбунівське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 118 га.

Заповідне лісове урочище «Урочище «Дуби», створений рішенням Рівненської облради №584 від 27.05.2005 р. Знаходиться на території Кустинської сільської ради. Землекористувач – Решуцьке лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 6,1 га.

Заповідне болотне урочище «Урочище «Соломка», створене рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на території Олександрійської сільської ради. Територія урочища розташована на південь від с. Сломка Землекористувач – Олександрійське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 220 га.

Заказники місцевого значення

Ботанічний заказник «Гориньград», створений рішенням Рівненської облради №322 від 05.03.2004 р. Знаходиться на території Шубківської сільської ради. Землекористувач – Олександрійське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 8 га.

Ботанічний заказник «Корнинський», створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на території

Корнинської сільської ради. Землекористувач – Здолбунівське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 77 га.

Новоставський лісовий заказник, створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на території Зорянської сільської ради. Землекористувач – Новоставське лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 40 га.

Ботанічний заказник «Урочище «Павлівщина», створений рішенням Рівненської облради №584 від 27.05.2005 р. Знаходиться на території Шпанівської сільської ради. Землекористувач – Решуцьке лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 131 га.

Ландшафтний заказник «Передільські горби», створений рішенням Рівненської облради №584 від 27.05.2005 р. Знаходиться на території Малошпаківської сільської ради на відстані 1 – 2 км на південний схід від с. Переділи. Площа – 25,7 га.

Ентомологічний заказник «Грушвицький», створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на землях Грушвицької сільської ради. Площа – 10 га.

Ентомологічний «Підгірцівський» заказник, створений рішенням облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться біля с. Підгірці. Це круті лесові схили південно-західної частини Рівненського плато лівого берега р. Слубла. Площа – 14 га.

Ентомологічний заказник «Колоденський», створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться біля с. Колоденка Колоденської сільської ради. Площа – 12 га.

Орнітологічний заказник «Урочище «Чортове болото», створений рішенням Рівненського облвиконкому №98 від 18.06.1991 р. Землекористувач – Деражненське лісництво ДП «Клеванський лісгосп». Площа – 163 га.

Пам'ятки природи місцевого значення

Ботанічна пам'ятка «Віковичний каштан», створена Рівненським облвиконкомом №818 від 10.10.1969 р. Знаходиться на території Шубківської сільської ради. Землекористувач – Рівненський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції. Площа – 0,1 га.

Ботанічна пам'ятка «Хвощ великий», створена рішенням Рівненської облради №33 від 28.02.1995 р. Знаходиться на території Кустинської сільської ради в 0,5 км на схід від села Решуцьк. Площа – 6,2 га.

Ботанічна пам'ятка «Острів», створена рішенням Рівненської облради №33 від 28.02.1995 р. Знаходиться на території Городоцької сільської ради. Площа – 15 га.

Геологічна пам'ятка «Кар'єр кембрійських глин», створена рішенням Рівненського облвиконкому №379 від 30.10.1979 р. Знаходиться на території Шпанівської сільської ради. Площа – 2,0 га.

Гідрологічна пам'ятка «Природне джерело», створена рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на території

Шпанівської сільської ради. Джерело знаходиться на північній околиці с. Хотинь, на лівому березі р. Горинь. Площа – 0,3 га.

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Городоцький парк», творений рішенням Рівненської облради №213 від 13.10.1993 р. Знаходиться на землях Городоцької сільської ради у с. Городок. Землекористувач – Городоцький монастир Рівненської єпархії УПЦ. Площа - 8 га.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Клеванський парк», творений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться в смт Клевань. Площа – 7 га.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Новоставський дендропарк», створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на території Зорянської сільської ради. Землекористувач – Новоставське лісництво ДП «Рівненський лісгосп». Площа – 1,5 га.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Олександрійський парк», створений рішенням Рівненського облвиконкому №343 від 22.11.1983 р. Знаходиться на правому березі річки Горинь, в центрі села Олександрія. Площа – 5,0 га.

Проаналізувавши, вищезазначене необхідно відзначити, що велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду району знаходяться поблизу населених пунктів, де розміщені заклади освіти. Учні загальноосвітніх шкіл є потенційними відвідувачами та дослідниками природних багатств рідного краю.

В смт Клеванське знаходиться «Клеванський парк» який є парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва (Рис. 1). Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва це найбільш значні і цінні зразки паркового будівництва. Створюються з метою охорони та використання в естетично-виховних і наукових цілях. На території цих об'єктів можуть проводитися наукові дослідження.

Рис 1. Мальовничий куточок Клеванського парку

Територія смт Клевань знаходиться на стику двох геоморфологічних структур – Поліської низовини та Волинської височини. Парк є залишком старої діброви, що в минулому зростала на території сучасної території селища. За фізико-географічним районуванням України територія парку знаходиться в Олицько-Рівненському фізико-географічному районі Волинської височинної області Західноукраїнського краю зони широколистяних лісів Східноєвропейської рівнини. За геоботанічним районуванням України заповідне урочище знаходиться в Варковицько-Рівненському геоботанічному районі дубово-грабових та дубових лісів і фрагментів лучних степів Луцько-Рівненського (Волинського лесового) геоботанічного округу дубово-грабових та дубових лісів Поліської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейської широколистяної геоботанічної області.

Основною породою є різновікові дуби, найстаршим з них близько 250 – 300 років. Крім дубів, в парку зростають граб звичайний, робінія звичайна, береза, тополя чорна та біла, липа серцелиста, клен гостролистий, сосна звичайна та інші види. Із чагарників тут зрідка трапляються бузина чорна, бруслина бородавчаста, горобина.

Трав'яний покрив на освітлених ділянках дещо густіший, ніж на затінених. Тут зростають мітлиця тонка, астрагал солодколистий, розхідник пліщевидний, зінювать руська, кульбаба лікарська, сухоцвіт лісовий, бедринець ломикаменевий, вероніка дібровна, мітлиця повзуча, деревій звичайний, ранник вузлуватий, кунічник наземний, чистотіл великий, фіалка Рейхенбаха, гравілат міський [1, 5].

Традиційно вчителями біології на факультативних заняттях з екології в Клеванському НВК школі-ліцею організуються і проводяться наступні еколого-освітні акції та заходи на території Клеванського парку, з метою екологічного виховання учнівської молоді:

- природоохоронна акція Всеукраїнської екологічної ліги (ВЕЛ) «Збережемо першоцвіти». Конкурс малюнку первоцвітів (лютий-березень);
- екологічний захід «Вітаємо вісників весни». Розвішування шпаківень;
- масові природоохоронні акції до «Дня довкілля» (третя субота квітня) та Міжнародного дня Землі. Проведення озеленення та благоустрою парку;
- екологічний захід до Міжнародного Дня біотичного різноманіття. Конкурс повідомлень «Що я знаю про рослинний світ Клеванського парку»;
- екологічний захід на базі парку до Всесвітнього дня захисту навколишнього середовища «Посади дерево», спільно з адміністрацією Клеванського лісгоспу (червень);
- заходи до всесвітньої акції «Очистимо планету від сміття», акції ВДС «Екологічна варта», «Прибери планету». Організоване масове прибирання сміття;
- участь в акції ВЕЛ «Збережи ялинку» (грудень);
- екологічна стежинка по території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Клеванський парк» та ін.

Подібні еколого-освітні акції та виховні заходи з екологічного та національно-патріотичного виховання можна проводити на території інших

об'єктів природо-заповідного фонду району, які знаходяться поруч із сільськими загальноосвітніми школами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Департамент екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ecoivne.gov.ua/>.

2. Географічна енциклопедія України: у 3 т. / редколегія: О.М. Маринич (відпов. ред.) та ін. – К.: «Українська радянська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1989. – Т. 1.: А – Ж. – С. 180.

3. Закон України Про природно-заповідний фонд // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №34. – С. 502.

4. Заповідне урочище «Сосонки» – смарагдовий скарб Рівного: путівник / [Ю.М. Грищенко; Г.М. Антонова, М.С. Яковишина та ін.]. – Рівне: Параграф +, 2005. – 32 с.

5. Природно-заповідний фонд Рівненської області [під ред. Ю.М. Грищенка]. – Рівне: Волин. береги, 2008. – 216 с.

6. Про створення державних заказників в Українській РСР: постанова Ради Міністрів Української РСР 28 жовт. 1974 р. №500 // Збірник постанов і розпоряджень Уряду Української РСР. – 1974. – №11. – С. 12.

7. Наумов Д. Заповідне урочище «Бармаківське» / Д. Наумов // Наукові записки Рівнен. обл. краєзн. музею: до 150 річчя від дня народж. Д.Я. Яворницького: матеріали наук. конф. 24 – 25.11.2005 р. – Рівне: Волин. береги, 2005. – Вип. 3. – С. 78 – 79.